

ÇİN-PAKİSTAN EKONOMİK KORİDORUNUN JEOSTRATEJİK ÖNEMİ

GEOSTRATEGIC IMPORTANCE OF CHINA-PAKISTAN ECONOMIC CORRIDOR

Kaan YİĞENOĞLU*

ÖZ

Dünya ekonomisinin güç merkezi son yıllarda Batı'dan Doğu'ya doğru kaymaktadır. Asya Bölgesi bu güç merkezindeki kaymanın en çok hissedildiği bölgedir. Asya Bölgesi'nde Çin, Hindistan ve Pakistan gibi ülkeler bölgesel güç olma yolunda hızla ilerlemektedir. Bu ülkelerden Çin ve Pakistan'ın ilişkileri ise ender rastlanır şekildedir. Çin ve Pakistan uzun yıllar devam eden iş birliği içerisinde ilişkilerini sürdürmeyi başarmışlardır. Günümüzde bu iyi ilişkiler Çin'in başlattığı yeni girişimler ile daha stratejik bir hale gelmiştir. Çin'in "Tek Kuşak Tek Yol" projesinin bir parçası olan Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (ÇPEK), altyapı, enerji ve teknoloji alanındaki projeleri kapsamaktadır. ÇPEK'in, Çin ve Pakistan arasındaki başta ekonomi olmak üzere siyasi, askeri ve kültürel ilişkileri de geliştirmesi beklenmektedir. Çin'in Orta Asya, Orta Doğu, Afrika ve Avrupa pazarlarına ulaşma hedefleri kapsamında oluşturulan ÇPEK sayesinde Pakistan'ın bölgede önemli bir ekonomik merkez olması düşünülmektedir. Çin'in gelişmesine bağlı olarak artan enerji ihtiyacını karşılamada ÇPEK stratejik bir öneme sahiptir. ÇPEK, Çin'in Kaşgar (喀什噶尔) kenti ile Gwadar Limanı'nı birbirine bağlamakla iki ülke arasındaki hattın tüm elektrik, ulaşım, enerji altyapısını değiştirmektedir. Ayrıca ÇPEK sayesinde Çin'in Basra Körfezi'nden enerji ithal etmesi kolaylaşmakta ve Çin'in Pakistan aracılığı ile okyanuslara inmesi sağlanmaktadır. Bu nedenle ÇPEK gerek bölgesel gerekse de küresel anlamda büyük etkileri olan bir projedir. Bu çalışmada ÇPEK'in jeostratejik açıdan değerlendirilmesi yapılırken bölge ülkeleri arasındaki rekabete etkileri tartışılmıştır. Çalışma boyunca çeşitli tablo ve şekillerden yararlanılmış ve çalışmanın önemli yerlerinde haritalar üzerinden anlatım tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: ÇPEK, Çin, Pakistan, Jeostrateji, Bölgesel Rekabet

ABSTRACT

The power center of the world economy has shifted in recent years from the West to the East. The most important region rising in the East is Asia. In Asia, countries such as China, India and Pakistan are rapidly moving to become regional powers. The relations of China and

* Arş. Gör, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisat Bölümü, Email: yigenoglu2@hotmail.com

Pakistan among these countries are rare. China and Pakistan have continued to engage in long-standing co-operation. Today, these good relationships have become more strategic with the new initiatives China has initiated. The China-Pakistan Economic Corridor (CPEC), part of China's "One Belt One Road" project, covers projects in the fields of infrastructure, energy and technology. The CPEC is expected to develop political, military and cultural relations, especially the economy, between China and Pakistan. Pakistan is considered to be an important economic center in the region thanks to the CPEC, which is formed within the scope of China's objectives of reaching Central Asian, Middle East, Africa and European markets. Based on the development of China, CPEC has a strategic precaution to meet its growing energy needs. CPEC changes all the electricity, transportation and energy infrastructure of the line between the two countries by linking China's Kashgar city and Gwadar Port. In addition, thanks to CPEC, China's importing of energy from the Persian Gulf is becoming easier, and China is being pushed to the ocean by Pakistan. For this reason, CPEC is a project that has both regional and global impacts. In this study, the competitiveness effects between the countries of the region were discussed while the CPEC is evaluated from a geostrategic point of view. Throughout the study, various tables, figures and maps were used.

Keywords: CPEC, China, Pakistan, Geostrategy, Regional Competition

1. Giriş

Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (ÇPEK) Çin ve Pakistan arasındaki en önemli anlaşmalardan biri olarak görülmektedir. ÇPEK iki ülke arasındaki iş birliğinin yanı sıra bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerin de gelişmesine yardımcı olacaktır. Başta Hindistan olmak üzere İran ve Afganistan ÇPEK'den etkilenecek bölge ülkeleri arasında değerlendirilmektedir. Küresel anlamda ise ÇPEK, ABD ve Japonya'nın bölge politikalarının değişmesine neden olabilecek etkide bir girişim olarak yorumlanmaktadır.

ÇPEK, iki ülke arasında yapılan en kapsamlı proje olarak görülmektedir. ÇPEK kapsamında ilk etapta Çin, Pakistan'da otoyol, demiryolu, enerji santrali ve sanayi bölgeleri için yaklaşık 56 milyar dolarlık (\$) yatırım yapmayı hedeflemektedir. Çin'in "Tek Kuşak Tek Yol" projesinin bir parçası olan ÇPEK sayesinde Pakistan ekonomisinin kalkınması ve Pakistan'ın siyasi istikrarına olumlu katkı sağlaması beklenmektedir.

ÇPEK, Pakistan ekonomisinin yapısal dönüşümü için de önemli fırsatlar sağlamaktadır. Özellikle proje kapsamında Pakistan'ın Gwadar Limanı'nın stratejik öneminin artmasının Pakistan'a önemli yapısal dönüşümler için yeterli kaynağı

sağlayacağı tahmin edilmektedir. ÇPEK sayesinde Gwadar Limanı, Çin'in okyanuslara çıkış kapısı olmaktadır. Özellikle Ortadoğu'dan ithal ettiği enerji için maliyetleri önemli ölçüde düşürecek bir nokta olması Çin için Gwadar Limanı'nın önemini artırmaktadır.

ÇPEK aynı zamanda Kuzey-Kuzey iş birliğine alternatif olarak Güney-Güney iş birliğinin gelişmesine yardımcı olması bakımından da dikkat çekmektedir. Bu iş birliği sayesinde Gwadar Limanı'nın yanı sıra Çin'in en yoksul bölgelerinden olan ve adı terör ile etnik sorunlarla anılan Sincan (新疆維吾爾自治區) da gelişmeye başlayacaktır. Bu açıdan ÇPEK kazan-kazan modeli olarak görülebilir.

Çin ve Pakistan ekonomilerinin gelişmesine fayda sağlaması beklenen ÇPEK kapsamında başta karayolu, demiryolu, havayolu ve denizyollarının entegrasyonu olmak üzere, enerji alanında iş birliği, tarım sektöründe kalkınma, finansal iş birliği, iletişim altyapısı ve insan kaynakları gibi çeşitli alanlarda iş birliği ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

2. Çin-Pakistan Ticaret İlişkileri

Çin ile Pakistan arasındaki diplomatik ilişkiler 1951 yılının Mayıs ayında başlamıştır. Çin ve Pakistan arasındaki ticaret hacmi 2000'li yıllara kadar pek de önemli sayılmayacak düzeydeydi. Fakat 2000 sonrası dönemde özellikle Çin'in uyguladığı ticaret politikaları sonucunda taraflar arasındaki ticaret hacmi artmaya başlamıştır. Yapılan anlaşmalar ve gerçekleştirilen projeler ile iki ülke arasındaki ticaret hacmi giderek artmaktadır.

Çin ve Pakistan arasındaki ticaret anlaşmalarının başlangıcı 1950'lere kadar gitmektedir. 1950'lerin başlangıcında Pakistan ile Çin arasındaki ticaret hadleri önemli ölçüde Pakistan lehineydi. 1960'lara doğru iki ülke arasındaki ticaret haddi Pakistan lehine olmaya devam etmekle birlikte 1957'den itibaren Pakistan'ın ticaret fazlası oldukça düşmüştür.

Tablo 1'de 1957-1959 döneminde iki ülke arasındaki ihracat ve ithalat rakamları ile toplam ticaret hacmi gösterilmektedir.

Tablo 1. Çin-Pakistan İkili Ticareti, 1957-1959 (Milyon ABD Doları)

Yıl	İhracat	İthalat	Toplam
1957	9.5	10.3	17.9
1958	7.6	4.4	5.1
1959	0.7	4.0	4.7

Kaynak: (International Monetary Fund [IMF], Direction of Trade Statistics, 2001)

Tablo 1’de 1957 yılında Pakistan’ın Çin’e ihracatının 9,5 milyon dolar (\$), Çin’den ithalatının ise 10,3 milyon dolar olduğu ve toplam ticaret hacminin ise 17,9 milyon dolar olduğu görülmektedir. 1957’de iki ülke arasındaki ticaret haddi Pakistan aleyhine dönmüştür.

1957’de 17,9 milyon dolar olan iki ülke arasındaki ticaretin 1958’de 5,1 milyon dolara ve 1959’da 4,7 milyon dolara düştüğü görülmektedir. 1958’de Pakistan’ın Çin’e ihracatı Çin’den yaptığı ithalattan daha fazladır. 1958’de ticaret haddini lehine döndürmeyi başaran Pakistan, aynı başarıyı 1959’da gösterememiştir ve Çin’e karşı 3,3 milyon dolar bir açık vermiştir.

Tablo 2. Çin-Pakistan İkili Ticareti, 1960-1969 (Milyon ABD Doları)

Yıl	İhracat	İthalat	Toplam
1960	14.8	3.5	18.3
1961	10.2	4.2	14.4
1962	1.6	5.9	7.5
1963	12.8	16.3	29.1
1964	40.3	18.5	58.8
1965	43.3	28.3	71.6
1966	43.3	33.7	77.0
1967	30.1	29.3	56.4
1968	25.5	26.3	51.8
1969	29.0	27.7	56.7

Kaynak: (IMF, Direction of Trade Statistics, 2001)

1960 ve 1961 yıllarında Çin ve Pakistan arasındaki ticaret haddi Pakistan lehine devam etmektedir. Ancak iki ülke arasındaki ticaret hacmi düşmüştür. 1962’de bir kırılma meydana gelmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi yaklaşık yarı yarıya düşerken ticaret haddinin Pakistan aleyhine döndüğü görülmektedir.

1960’lı yıllar Çin ve Pakistan arasında sınır anlaşmazlıklarının yaşandığı yıllardır. Söz konusu anlaşmazlıklar iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri ve ticaret hacmini olumsuz etkilemektedir. Bu sorunu aşmaya yönelik olarak 1963 yılında iki ülke arasındaki sınır anlaşmazlıklarını çözmek amacıyla anlaşma imzalanmıştır (Embassy of the Islamic Republic of Pakistan Beijing). En çok kayırılan ülke ilkesini garanti altına alan bu anlaşma

kapsamında Pakistan'ın Çin'e ihracatı arasında hintkeneviri ve ürünleri, pamuk, deri, tekstil, spor malzemeleri, tıbbi araçlar ve krom vardır. Çin'den Pakistan'a ithal edilecek ürünler arasında ise demir-çelik ürünleri, kömür, çimento, makineler, kimyasallar, hammadde ve tohumlar yer almaktadır (Vertzberger, 1983, s.637-638).

1963 yılı aynı zamanda iki ülke arasındaki toplam ticaret hacminin aniden yükseldiği bir yıl olmuştur. Yaklaşık 30 milyon dolar olan toplam ticaret haddi Çin lehine gelişme göstermiştir. Çin 1963'de Pakistan ile olan ticaretinde 3,7 milyon dolar fazla vermiştir.

Çin ve Pakistan arasındaki gelişen ekonomik ilişkilerin en iyi örneği 1964 yılında Pakistan Uluslararası Havayollarının Pekin'e uçuşlarını başlatmasıdır (Embassy of the Islamic Republic of Pakistan Beijing). Diplomatik ilişkilerin artması ve mevcut anlaşmazlıkların giderilmesiyle iki ülke arasındaki ticari ilişkiler daha da artmıştır. 1964'de iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi 58,8 milyon dolar olmuştur.

İki ülke arasındaki diplomatik ve ekonomik ilişkilere 1965'de kültürel ilişkilerin geliştirilmesi de eklenmiştir. 1965 yılında iki ülke arasında kültürel iş birliği anlaşması imzalanmıştır (Embassy of the Islamic Republic of Pakistan Beijing).

1966'ya kadar giderek artan ve toplam 77 milyon dolara ulaşan iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi bu yıldan sonra düşmeye başlamıştır. 1966-1969 yılları arasında ticaret hadlerinin genel olarak Pakistan lehine devam ettiği görülmektedir. Ancak 1966'da Pakistan'ın Çin'e olan 43,4 milyon dolarlık ihracatı 1969'da 29 milyon dolara kadar düşmüştür.

Tablo 3. Çin-Pakistan İkili Ticareti, 1970-1979 (Milyon ABD Doları)

Yıl	İhracat	İthalat	Toplam
1970	39.2	34.2	73.4
1971	30.1	24.0	54.1
1972	17.5	48.2	65.7
1973	13.1	54.3	67.4
1974	11.3	53.7	65.0
1975	13.5	64.1	77.6
1976	17.0	54.3	71.3
1977	17.4	83.4	100.8

1978	30.7	123.2	153.9
1979	25.0	167.8	192.8

Kaynak: (IMF, Direction of Trade Statistics, 2001)

1970 yılında dönemin ABD Başkanı Çin'e bir ziyaret gerçekleştirmiştir. 1970-1979 döneminde Çin'in Pakistan'a yaptığı ihracat büyük oranda artmıştır. 1970'de 34,2 milyon dolar olan Çin'in Pakistan'a ihracatı 1979'da 167,8 milyon dolara yükselmiştir. Özellikle 1976'dan sonra Çin'in Pakistan'a olan ihracatı sürekli yükselmiştir.

1970 sonrası Çin-Pakistan ekonomik ilişkileri Pakistan aleyhine gelişmiştir. Pakistan'ın Çin'e ihracatı 1970 yılında 39,2 milyon dolarken 1979'da 25 milyon dolara düşmüştür. Çin ile Pakistan arasındaki toplam ticaret hacminin artması Çin lehine olmuştur.

İki ülke arasında çeşitli alanlarda iş birliği ve projeler de yapılmaya devam etmiştir. 1976 yılında Çin ile Pakistan arasında Bilim ve Kültür alanlarında iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Ayrıca Kuzey Pakistan ile Batı Çin'i birbirine bağlayan Karakoram Otoyolu 1978'de açılmıştır (Embassy of the Islamic Republic of Pakistan Beijing).

Tablo 4. Çin-Pakistan İkilik Ticareti, 1980-1989 (Milyon ABD Doları)

Yıl	İhracat	İthalat	Toplam
1980	221.3	180.3	401.6
1981	271.9	149.3	420.6
1982	146.6	146.8	293.4
1983	145.9	143.6	289.5
1984	40.2	144.5	184.7
1985	57.6	162.0	219.6
1986	14.2	232.1	246.3
1987	24.3	248.1	272.4
1988	51.8	321.8	373.6
1989	169.4	337.5	505.9

Kaynak: (IMF, Direction of Trade Statistics, 2001)

1980-1989 döneminde iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi 100 milyon ABD dolarının çok az üstünde artmıştır. 1970-1979 dönemine göre bu artış daha düşüktür. Ancak 1980-1989 dönemi Çin açısından olumlu bir dönem olmuştur. Çin'in Pakistan'a olan ihracatı 1980 yılında 180,3 milyon dolarken 1989 yılında bu rakam 337,5 milyon dolara yükselmiştir. Buna karşın aynı dönemde Çin'in Pakistan'dan ithalatı 221,3 milyon dolardan 169,4 milyon dolara düşmüştür.

Tablo 5. Çin-Pakistan İkili Ticareti, 1990-2010 (Milyon ABD Doları)

Yıl	İhracat	İthalat	Toplam
1990	67.2	357.4	424.6
1991	60.9	421.1	482.0
1992	53.7	423.0	478.8
1993	58.0	421.0	479.0
1994	54.0	506.0	596.0
1995	119.0	576.0	695.0
1996	119.0	586.0	705.0
1997	147.0	422.0	569.0
1998	152.0	451.0	603.0
1999	179.0	537.8	716.8
2000	237.2	484.9	722.1
2001	289.3	699.6	988.9
2002	235.6	957.6	1193.2
2003	259.7	1,499.1	1,758.8
2004	299.7	2,348.7	2,648.4
2005	435.5	4,664.8	5,100.3
2006	915.6	6,363.4	7,279.0
2007	1,004.7	6,590.5	7,595.2
2008	915.5	3,774.1	5,689.6

2009	973.8	7,629.2	8,608.0
2010	1,573.0	7,629.0	9,202.0

Kaynak: (IMF, Direction of Trade Statistics, 2016)

1990-2001 döneminde yani 11 yılda iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi 2 kattan daha fazla artmıştır. 2001-2004 arasındaki 3 yılda ise toplam ticaret hacmi yaklaşık 2,5 kat artmıştır. 2004-2005 arasında toplam ticaret hacminin artışı 2 kattır. Bu rakamlardan görüldüğü gibi özellikle 2000 sonrası dönemde toplam ticaret hacmindeki artış hızı giderek artmıştır.

2000 yılında Çin'in Pakistan'a karşı ticaret fazlası yaklaşık 2 kat fazlayken 2010 yılında bu oran yaklaşık 7 kata çıkmıştır. İki ülke arasındaki ticaret hacmindeki artıştan Çin kazançlı çıkmıştır.

Tablo 6. Çin-Pakistan İkili Ticareti, 2011-2014 (Milyon ABD Doları)

Yıl	İhracat	İthalat	Toplam
2011	1,930.0	9,282.0	11,212.0
2012	2,856.0	10,207.0	13,063
2013	2,916.0	12,117.0	15,033
2014	2,509.0	14,573.0	17,082.0

Kaynak: (IMF, Direction of Trade Statistics, 2016)

2010-2014 döneminde iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi yaklaşık 2 kat artmıştır. Bu dönemde ticaret hadleri Çin lehine olmaya devam etmiştir.

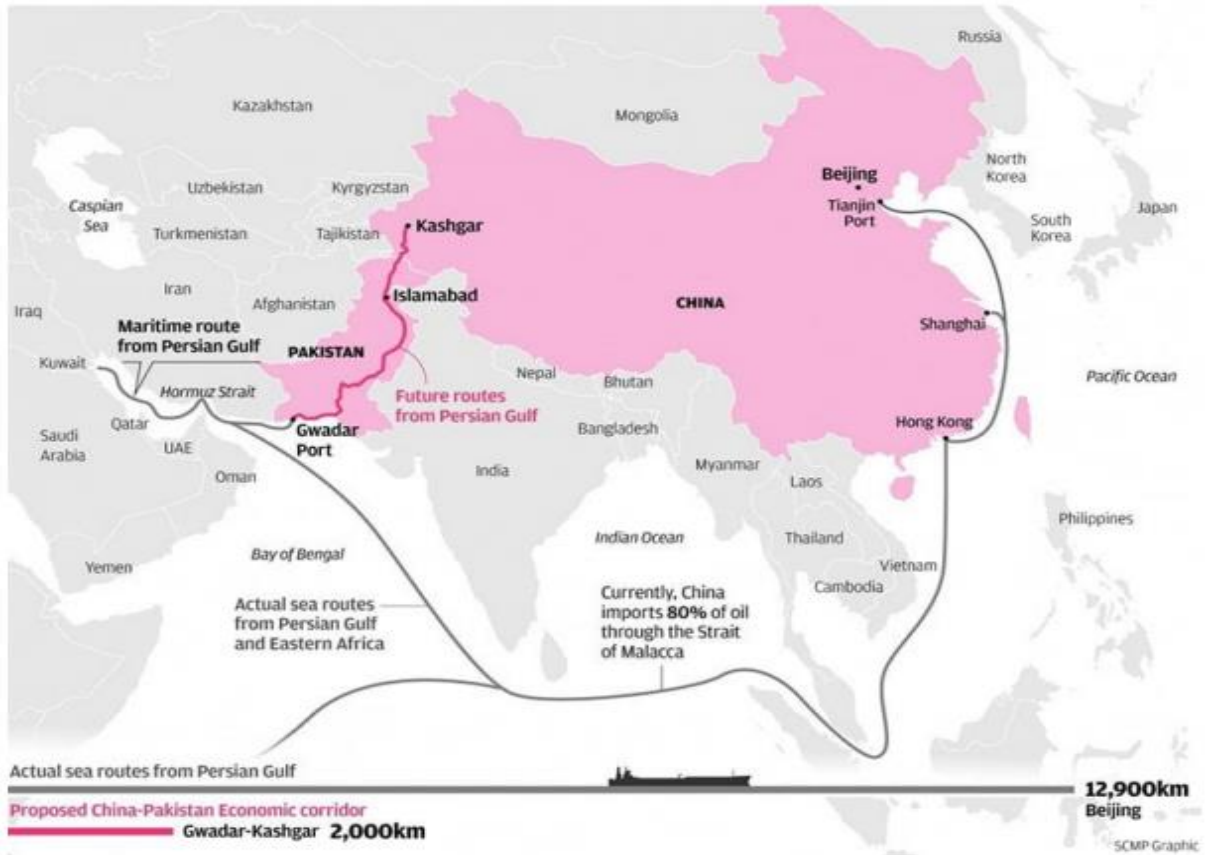
3. Jeostratejik Açıdan ÇPEK'in Değerlendirilmesi

ÇPEK, Çin'in önemli etkilere sahip olan "Tek Kuşak Tek Yol" projesinin bir parçasıdır. ÇPEK, 5 Temmuz 2013 tarihinde imzalanan anlaşma ile kurulmuştur. Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Xi Jinping'in 2015 yılında Pakistan'ı ziyaret etmesiyle Çin ile Pakistan arasında altyapı, enerji ve sanayi alanlarında kalkınmasını kapsayan 50'den fazla anlaşma imzalanmıştır.

ÇPEK'in Pakistan'ın eskimiş altyapısını yenilemesi beklenmektedir. Bu kapsamda Pakistan'ın demiryolu ve karayolu sistemleri ile boru hatları, limanları ve elektrik altyapısının baştan yapılandırılması tahmin edilmektedir. Ayrıca proje kapsamında çalışan Çinli şirketler de Çin hükümeti tarafından sübvansede edilecektir. ÇPEK'in ulaşım, altyapı, enerji ve sanayi alanlarında iki ülke arasındaki iş birliğini güçlendirmesi

beklenmektedir. Pakistan'ın 1,300 km'lik Karakoram otoyolunun ikinci safhası da bu proje ile tamamlanacaktır. Otoyolun Xinjiang kentinden Punjab'a kadar olması ve 6 şeritli yapılması planlanmaktadır. Bunun dışında metro ve otobüs gibi toplu taşıma sistemlerinde de iyileştirmeler beklenmektedir. ÇPEK kapsamında Çin özellikle Gwadar Limanı'na özel önem vermektedir. Çünkü söz konusu liman, Malacca Boğazı'na alternatif olarak Çin'in Hint Okyanusu'na doğrudan erişimini sağlamaktadır. Çevre ülkeler arasındaki bağlantıyı güçlendirecek olan ÇPEK'in Pakistan-İran arasındaki doğalgaz boru hattı projesini de canlandırması beklenmektedir (Vandewalle, 2015, s. 5-6).

Şekil 1. Önerilen Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru

Kaynak: (Vandewalle,2015,s.13)

CPEK'i stratejik açıdan önemli hale getiren aslında Pakistan'ın jeostratejik konumudur. Pakistan, bir yandan İran ve Afganistan gibi doğal kaynak bakımından zengin ülkelere, diğer yandan Çin ve Hindistan gibi doğal kaynak ihtiyacı gün geçtikçe artan ülkelere yakın konumdadır. Bu nedenle enerji geçişlerinin merkezinde olan bir ülke olarak stratejik ülke olma özelliği gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır.

Şekil 2. Pakistan'ın Jeostratejik Önemi

Soğuk Savaş başladığında dünyada komünist bloğun başını çeken Sovyetler Birliği ve kapitalist bloğun başını çeken ABD olmak üzere çift kutuplu bir sistem oluşmuştu. ABD ve Sovyetler Birliği, nüfuz alanlarını genişletmek amacıyla bloklar arasında tarafsız kalan ülkeleri kendi taraflarına çekmek istemekteydiler. Bu dönemde ayrıca ABD'nin Sovyetler Birliği'ni çevreleme stratejisi olduğu da bilinmektedir. Bu amaçla ABD çeşitli askeri ve teknik yardımlar ile Pakistan'ı kendi tarafına çekmeyi başarmıştır. CPEK'in jeostratejik önemi de burada ortaya çıkmaktadır. Geçmişte ABD'nin Sovyetler Birliği'ni ve Çin'i çevrelemek için ilişkiler geliştirdiği Pakistan, Çin ile CPEK projesi kapsamında başta ekonomi olmak üzere askeri ve kültürel ilişkilerini geliştirmektedir.

Şekil 3. ÇPEK İle Hindistan'ın Çevrenmesi

CPEK aracılığıyla bölgede Çin-Pakistan ilişkilerinin gelişmesi Hindistan açısından olumlu değildir. Çin ve Hindistan birbirine rakip olan iki ülkedir. Ayrıca ABD, Çin'in kendisine rakip olmasını önlemek için Hindistan ile yakın iş birliği geliştirmeye devam etmektedir. Çin-Pakistan iş birliği aynı zamanda Çin tarafından Hindistan'ın çevrelenmesi anlamına gelmektedir.

Çin'in Pakistan ile geliştirdiği iş birliği Orta Asya Cumhuriyetleri ile de geliştirilebilir. İlk etapta özellikle Kazakistan ve Tacikistan ÇPEK kapsamına dahil edilebilir. Bu konuda her iki ülkenin de konuya olumlu yaklaştığını söylemek mümkündür. Çin ile sınır komşusu olan diğer Orta Asya Cumhuriyetleri de ÇPEK kapsamına dahil edilirse Çin Orta Asya'da nüfuzunu artırabilir. Bu durumda Çin, Hindistan'ın Orta Asya üzerindeki etkinliğini sınırlandırabilir.

Şekil 4. Orta Asya Cumhuriyetleri'nin ÇPEK'e Katılma Durumu

CPEK'in jeostratejik açıdan Çin için bir diğer önemi Çin'in ihtiyaç duyduğu enerjiye ulaşımını kısaltmasıdır. Çin, daha önceden ihtiyaç duyduğu enerji için Hint Okyanus'unu kullanıyordu. Bu rotayı kullanması hem uzun hem de Hindistan'a olan bağımlılığının devam etmesini zorunlu kılıyordu. CPEK sayesinde Çin enerji ihtiyacını daha kısa yoldan karşılayabileceği gibi Hindistan'a bağımlı olmaktan da kurtulmuş olacaktır. CPEK öncesinde Çin Hint Okyanusundan yaklaşık 12,000 km mesafeden enerji ihtiyacını karşılarken CPEK sonrasında bu mesafe 2000-2500 km'ye düşmüştür (Hussain and Hussain, 2017, s.4)

Şekil 5. ÇPEK Öncesi ve Sonrasında Çin'in Enerji Güzergahı

Çin'in Afrika'dan ithal edeceği hammaddeler, Körfezden ve Orta Asya'dan ithal edeceği petrol ve doğalgaz için de ÇPEK stratejik önemdedir. Çin için Güney Çin Denizi giderek daha sorunlu bir alan olmaya başlamıştır. Çin'in Güney Çin Denizi'nde yapay adacıklar oluşturarak sahiplik iddia etmesi Malezya, Endonezya, Vietnam, Tayvan, Filipinler, Tayland gibi Güney Çin Denizi'ne kıyısı olan ülkeleri rahatsız etmektedir.

Şekil 6. Afrika, Ortadoğu ve Orta Asya İle Çin Ticaretinde ÇPEK'in Önemi

Bu nedenle Güney Çin Denizi Çin'in hammadde ve enerji ihtiyacını karşılamada giderek daha güvensiz bir bölge olmuştur ve bu bölge Çin için kapalı olarak görülmelidir. Bunun anlamı Çin'in bu alandaki iddialarından vazgeçmesi değildir ama Çin yalnızca bu alana alternatif rotalar oluşturma çabasındadır. Güney Çin Denizi'ndeki söz konusu ülkeler Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki artan nüfuzuna karşı ABD, Hindistan ve Japonya ile iş birliğine gitme yolunu tercih etmektedirler. Bu ise Hindistan'a avantaj sağlamaktadır. Hindistan Çin'in kendisini çevrelemesine karşı Güney Çin Denizi'nde Çin nüfuzunun artmasından rahatsız olan ülkeler ile iş birliğine giderek Çin'e "karşı çevreleme" yapmaktadır.

4. Sonuç ve Genel Değerlendirme

ÇPEK, Çin'in 21. Yüzyıldaki en önemli projesi olan "Tek Kuşak Tek Yol" projesinin bir parçası olarak Çin'in öncülüğünde başlatılmıştır. Projenin başta Çin ve Pakistan ekonomileri üzerine etkilerinin yanı sıra bölge ülkeleri üzerinde de çeşitli ekonomik ve siyasi etkilerinin olması düşünülmektedir. ÇPEK sayesinde Pakistan'ın Gwadar limanı stratejik bir nokta olma özelliği kazanmaktadır. Proje kapsamında Çin'in gittikçe artan enerji ihtiyacının karşılanmasında Pakistan önemli bir geçiş noktası olma özelliğine sahip olmaktadır.

Stratejik konumu gereği Pakistan, Çin için vazgeçilmez bir ülke konumundadır. Çin'in İran ile enerji ticaretinde Pakistan bir geçiş ülkesidir. Bu nedenle Çin-İran stratejik iş birliğinin gelişiminde Pakistan bir dengeleyici ülkedir. Pakistan sadece Çin için değil Hindistan için de önemli bir ülkedir. Çin ve Hindistan enerji ihtiyacı sürekli artan

ülkelerdir. En önemli enerji tedarikçisi olarak gördükleri İran ile enerji ticaretlerinde Pakistan bir enerji geçiş noktasıdır.

Çin-Pakistan iş birliğinin gelişimi bölgesel olmanın ötesinde küresel açıdan da bir değişime işaret etmektedir. Soğuk savaş dönemindeki ABD-Pakistan iş birliğine benzer bir durum Çin ile Pakistan arasında başlamış görünmektedir. Çin-Pakistan iş birliğinin gelişmesi bölgede ABD'nin çıkarlarına zarar vermektedir. Çünkü ABD Çin'in enerji yollarını kontrol etmek istemektedir.

Bölgesel ve küresel etkileri nedeniyle ÇPEK projesi Çin ve Hindistan arasındaki rekabeti de kızıştırmaktadır. ÇPEK projesi ile Hindistan'ın İran bağlantısı zorlaşmıştır. Hindistan da aynen Çin gibi gittikçe büyüyen ve enerji ihtiyacı artan dev bir ülkedir. Bu nedenle Çin ile Hindistan arasındaki enerji savaşına bölge dışı ülkeler de müdahale etmektedir. Çin'in gelişiminden rahatsız olan ABD, Hindistan ile olan ilişkilerini geliştirme çabasıdadır.

KAYNAKÇA

Hussain, Fakhar and Hussain, Mezhar. (2017). China-Pak Economic Corridor (CPEC) And Its Geopolitical Paradigms. *International Journal of Social Sciences, Humanities and Education*, 1(2), 1-17.

Vandewalle, Laurence. (2015). Pakistan and China: 'Iron brothers' forever?. *Policy Department, Directorate-General for External Policies, European Parliament*, 1-18.

Vertzberger, Yaacov. (1983). The Political Economy of Sino-Pakistani Relations: Trade and Aid 1963-82. *Asian Survey*, 23(5), 637-652.

IMF, <http://data.imf.org/?sk=9D6028D4-F14A-464C-A2F2-59B2CD424B85&ss=1488236767350> (Erişim Tarihi: 19.05.2017).

Embassy of the Islamic Republic of Pakistan Beijing, <http://www.pakbj.org/index.php?m=content&c=index&a=show&catid=29&id=17> (Erişim Tarihi: 19.05.2017).